

Penningtvätsrisker med direktbetalningar

Direktbetalningar (instant payments) gör det möjligt att överföra pengar till en betalningsmottagares konto på endast några sekunder. Ständig teknologisk innovation inom finanssektorn präglar utvecklingen av direktbetalningar, både nationellt och internationellt. Kriminella aktörer använder i stor utsträckning redan befintliga betaltjänster för brottsligt syfte, inklusive penningtvätt och finansiering av terrorism. Nya, även internationella aktörer, etablerar sig på den svenska marknaden samtidigt som svenska tjänster erbjuds i utlandet. Rapporteringen av misstänkt penningtvätt som rör direktbetalningar ökar och personer återrapporeras över tid utan att tillräckliga åtgärder har vidtagits för att undvika fortsatt missbruk. Finanspolisen vill därmed uppmärksamma verksamhetsutövare och andra aktörer på risker kopplat till dessa betalningslösningar och det ökade utbudet inom betalmarknaden.

Swish är fortsatt ett attraktivt brottsverktyg

Avvikande transaktionsmönster kopplat till Swish är den vanligaste orsaken till varför personer rapporteras till finanspolisen avseende misstänkt penningtvätt. Under år 2024 är varannan rapporterad transaktion i penningtvätsregistret en swish-transaktion. Vid jämförelse med föregående två år är andelen av samtliga misstankar konstant, vilket visar att antalet misstankar ökar i samma takt som rapporteringen generellt. Finanspolisen har tidigare informerat om allmänna risker och indikatorer kopplade till olika transaktionsbeteenden och användning av tjänsten¹. Riskerna bedöms fortsatt relevanta och rapporteras i hög utsträckning. Finanspolisen anser att verksamhetsutövare bör vidta stärkta förebyggande åtgärder mot dessa mönster för att undvika att kunder missbrukar tjänsten i penningtvättssyfte samt beakta den höga risken i sin riskbedömning.

Återkommande transaktionsmönster med koppling till bedrägeri och narkotika

Snabba direktbetalningar är vanligt förekommande i olika typer av penningtvättsupplägg, likväl som för betalning av illegala varor eller som brottsverktyg i andra brottsupplägg. I en skiktningssprocess bedöms swish-transaktioner särskilt vara ett effektivt verktyg. Transaktionsuppgifter visar att brottsvinster från exempelvis bedrägerier fördelas mellan olika konton via Swish direkt efter att bedrägeriet genomförts. Ibland delas summan upp ytterligare och förs vidare till olika mottagare, många gånger för att möjliggöra uttag via bankomater men pengarna omsätts även utomlands via andra betalplattformar eller genom köp av krypto. Det är ett sätt för att försvåra spårbarheten och dölja koppling till medlens ursprung. I detta avseende är även kontomålvakter vanligt förekommande. Kontomålvakten kan själv genomföra transaktioner för någon annans räkning eller direkt upplåta telefon med bankID och Swish till någon annan. I båda fallen medverkar personen till penningtvätt.

Handel med illegala varor, däribland narkotika, sker ofta med hjälp av betaltjänsten Swish. Transaktionsmönster i det avseendet innefattar vanligtvis hög omsättning på kontot och ett stort antal avsändande motparter. En analys av misstankerapporterade swish-transaktioner visar att det är vanligt förekommande att både rapporterad person och motparter i swish-transaktioner förekommer i domar gällande bedrägeri och/eller narkotika. Ofta kan de även kopplas till andra underrättelser om brottslig verksamhet.

¹ Finanspolisen informerar (2018). Betaltjänsten Swish.

Kriminella aktörers användning av Swish

Swish som brottsverktyg förekommer med koppling till både enskilda kriminella individer och organiserad brottslighet. Finanspolisen har tidigare informerat om att vanliga transaktionsmönster kopplat till Swish för aktörer med koppling till kriminella nätverk² har varit hög omsättning av medel, högt antal motparter samt jämna och relativt låga belopp. Det har skett i kombination med att omsättningen inte överensstämmer med taxerad inkomst eller uppgifter om löneinkomster som uppgetts i kundkännedomen till banker. Det finns indikationer på att kriminella använder Swish företagstjänst för att ta betalt för olika former av illegala varor som sålts via exempelvis webbhandel. Syftet är sannolikt att sammanblanda legala och illegala medel i en företagssfär.

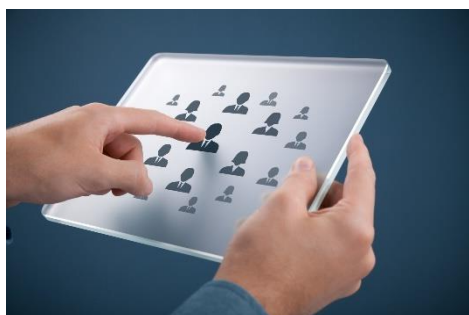

Bild: MostPhotos

Finansiella flöden som är hänförliga någon form av brottsligt ursprung, inklusive penningtvätt, identifieras sällan direkt på centrala kriminella aktörers privat- och/eller företagskonton³. Tongivande kriminella aktörer är sannolikt medvetna om att transaktioner kan spåras och undviker därmed att genomföra dem på sina egna konton.

En analys av swish-transaktioner i penningtvätsregistret visar på viss skillnad i transaktionsmönster mellan aktörer som har en konstaterad koppling till etablerade kriminella miljöer och de som inte har det. Den genomsnittliga omsättningen av swish-transaktioner på privatkonton som tillhör kriminella aktörer⁴ är lägre än för andra rapporterade aktörer⁵. Samtidigt visar analysen att det genomsnittliga antalet rapporterade swish-transaktioner ligger på en likartad nivå. En trolig förklaring till det kan vara att kriminella nätverksaktörer medvetet distanserar sig från vissa finansiella flöden som härrör från brottslig verksamhet i syfte att undgå upptäckt. Kontomålvakter, likväl som andra indirekta företrädare, är nödvändiga för att centrala aktörer ska kunna möjliggöra sig brottsvinster samtidigt som de bidrar till att upprätthålla den kriminella finansiella infrastrukturen.

² Finanspolisen informerar (2023). Finansiella flöden och penningtvätt i nätverksmiljöer. A666.290/2023

³ Finanspolisen informerar (2024). Finansiella flöden och penningtvätt genom bolag i nätverksmiljöer, A504.408/2024. Finanspolisen informerar (2023). Finansiella flöden och penningtvätt i nätverksmiljöer. A666.290/2023

⁴ Privatkonton som tillhör aktörer i etablerade kriminella nätverk/miljöer.

⁵ Individuella skillnader förekommer

Åtterrapporering av samma individer för samma beteende över tid

Analysen påvisar även att individer åtterrapporeras av samma verksamhetsutövare till finanspolisen över tid där orsaken är avvikande swish-transaktioner. Flertalet exempel visar att samma kund har rapporterats mellan två och fyra gånger under en tvåårsperiod för samma beteende. Det framgår i misstankerapporterna att verksamhetsutövaren ser över kundens engagemang men endast i en minoritet av fallen har kundens tillgång till betaltjänsten begränsats. Finanspolisen anser att verksamhetsutövare som erbjuder betaltjänsten Swish till sina kunder i större utsträckning måste begränsa möjligheten för aktörer som missbrukar tjänsten att använda den. Åtgärder som försvårar möjligheten till att återansluta sig till tjänsten hos en annan verksamhetsutövare bör också vidtas. Materialet visar även att det är vanligt att individer som rapporterats har haft misstänkt transaktionsbeteende under en lång tid, exempelvis över ett år, innan personens engagemang har granskats, mitigerande åtgärder har vidtagits och en misstankerapport har upprättats. Konsekvensen av det är att brottspengar hinner omsättas och skiftas i flera led vilket möjliggör för att brottslig verksamhet kan fortlöpa.

Det förekommer även att samma individ rapporterats av flera verksamhetsutövare för avvikande swish-transaktioner. Det är möjligt för en aktör att använda samma tjänst hos en annan verksamhetsutövare, trots att denne missbrukat tjänsten innan. Nuvarande åtgärder i det här avseende är inte tillräckliga för att begränsa att swish används som ett brottsverktyg.

Andra betaltjänster riskerar att missbrukas som brottsverktyg

Swish dominerar på den svenska marknad men slutsatser om vilka risker som föreligger kan appliceras på flera betaltjänster. Utbudet för direktbetalningar växer varpå det finns goda möjligheter att använda andra lösningar i de fall Swish inte längre är tillgängligt för en individ som missbrukat tjänsten. Av den anledningen kan det vara relevant att se över andra betaltjänster som kunden använder.

Möjligheten till direktbetalningar likväl som gränsöverskridande transaktionsmöjligheter, som bland annat erbjuds av neobanker, är attraktivt hos kriminella aktörer. Den typen av tjänst nyttjas för att tvätta brottsvinster eller för att finansiera allvarlig brottslighet. Både svenska och internationella tjänster används. Uppgifter i penningtvätsregistret samt annan underrättelseinformation visar på att kriminella aktörer nyttjar deras tjänster systematiskt och är innehavare av deras betalkort.

Utvecklingen inom området går mot att flera aktörer utökar sina erbjudanden genom nya licenser eller via samarbeten med andra företag. Sedan våren 2024 är det exempelvis möjligt för kunder hos en nordisk neobank att använda swish, både som privat- och företagskund. Antalet rapporterade transaktioner till finanspolisen avseende det har successivt ökat sedan tjänsten lanserats.

Bild: MostPhotos

Ytterligare en nordisk betalningsapp har nyligen lanserats i Sverige och erbjuder lösning för att överföra pengar inom Sverige och till övriga nordiska länder. Finanspolisen har mottagit misstanke-rapporter som bland annat innehåller uppgifter om att tjänsten används för att överföra pengar till personer i exempelvis Norge, i både bedrägeri- och penningtvättssyfte. Även betalningsmöj-ligheterna via Swish utökas. Brukare av tjänsten får möjlighet att lägga till sitt betalkort för betal-ningar i butik, både i Sverige och utomlands⁶.

Ett resultat av den här utvecklingen är att information om transaktioner, inklusive avsändande och mottagandepart, sprids över flera parter både nationellt och internationellt. Informationsbil-den blir komplex och försvårar för varje enskild part att göra en bedömning av transaktioner och risker kopplat till dessa. Finanspolisen konstaterar att det finns en ökad risk med direktbetal-ningar, särskilt när de är gränsöverskridande. Verksamhetsutövare som erbjuder tjänsterna bör se över riskklassificeringen av dessa tjänster i syfte att minska risken för penningtvätt och/eller finansiering av terrorism. De bör också säkerställa att deras möjligheter till monitorering anpas-sas till den ökade risken. Transaktionsmonitoreringen och andra riskmitigerande åtgärder måste anpassas därefter.

⁶ <https://www.swish.nu/nyhetsrum/nyheter/swish-mojliggor-fler-betalsatt-med-betalkort-direkt-i-appen>